

ti, nivalizace či „zvrácené denivelizace“ je, že se snaží vynakládat jen tolik energie a úsilí, kolik je v daném pracovním prostředí mlčky a solidárně považováno za jakousi kolektivní normu. Pravidlem je, že nikoli pracovníce zdatní, schopní a výkonní lidé pozvedají na svou úroveň průměrné a podprůměrné, nýbrž naopak — jsou to průměrní a podprůměrní pracovníci, kteří utvářejí onu kolektivní normu.

Intenzita práce je jistě v různých oborech a oblastech různá. Tam, kde je pracovní rytmus určen pohybem pásu, technologickou povahou výroby apod. a tam, kde výjimečně přece jen peněžní stimul hraje významnější úlohu, je intenzita práce a vůbec výkon daleko vyšší než tam, kde pracovní rytmus a výkon je více či méně závislý pouze na ochotě či neochotě pracovníků samých.

Absence disciplíny, zánik autority mistrů v závodech a vedoucích pracovníků v úřadech a ústavech všeho druhu, techniků a hospodářských vedoucích v podnicích, ministrů v ministerstvech a přemíra demokracie tam, kde je spíše na místě autokracie a nadbytek autokracie tam, kde má být demokracie a řada jiných faktorů způsobuje, že výkon, který většina lidí odvádí, skutečně závisí převážně na jejich dobrovolné ochotě. Troufám si odhadnout, že u většiny obyvatelstva se *faktický* výkon nachází hluboko pod úrovní *možného* výkonu. Ušetřenou energii pak — zejména ti, co něco dovedou — investují do činnosti, často výdělečné, mimo rámec svého pracoviště. Ostatní ti, kteří něco umí, také velmi často nejvíce preferují mírnou únavu z práce, protože v tom spatřují jediný způsob, jak kompenzovat újmu, která je jim nivalizací způsobována.

To vše vede k masovému nevyužití lidské energie, talentu a dovednosti, k snižování společenské produktivity práce a mj. k tomu, že většina výsledků pracovní činnosti našich lidí neobstojí ve světové a evropské konkurenci.

Jakousi čestnou výjimku tu tvoří tvůrčí, převážně umělecká činnost, jejíž plody jsou v podstatě jediným úspěšným artiklem našeho vývozu.

***

Existující sociální jistota, nivalizace a slabý výkon jsou evidentní překážkou efektivnosti ekonomiky. Většinu lidí však tyto vlastnosti systému vyhovují, akceptují je, zvykli si na ně a — preferují je. Lze říci, že právě v nich spatřují hlavní klady dnešního socialismu, jsou pro ně synonymem socialismu.

Zavádění jakéhokoli nového systému, který by skýtal naději alespoň na rozumný stupeň efektivnosti ekonomiky, což je předpokladem *trvalé* sociální jistoty a *trvalého* růstu životní úrovně této většiny, bude procesem hluboce konfliktním. Obávám se, že odpor této většiny, nikoli odpor byrokracie, bude hlavní překážkou transformace naší společnosti, transform-

mace, která je nezbytná a musí být uskutečněna, nemá-li se v brzké budoucnosti vynořit Kunderova otázka o nesamozřejmosti národa ještě v drastičtější podobě.

Ukáže-li se, že se mýlím in odhadu hlavní překážky na cestě k nekapitalistické, ale prosperující ekonomice, bude to můj nej příjemnější životní omyl.

LL č. 13, 23. května 1968

Arnošt Lustig

Kdo maluje čerta na zeď ?

Otevřený dopis Ladislavu Novomeskému

Soudruhu Novomeský,

byl bych rád, kdybyste mi uvěřil, že mnohem raději než do novin bych napsal a poslal tento list přímo Vám. Ale v článku o malování čerta na zeď v Rudém právu jste si vzal na mušku má slova v televizi v úterý večer. Podle Vás jsem volal ohnivě, zaujatě, proizrael-sky a prouisionisticky za porozumění s postupem Izraelců v červnové válce. Kromě toho citujete svého nejménovaného přítele, jehož brutální a nepřijatelné myšlenky, týkající se Arabů, spojujete nepřímou — a snad bezděčně — se mnou, aniž byste to sice doslova uváděl, ale ve výsledku Vám oba jaksi splýváme v jedno. To se mi nelíbí a protestuji. Nechci, aby má slova byla uváděna dohromady s něčím, pod co bych se nikdy nepodepsal. Je to ještě více než nesprávné. Ale odpovědět v Rudém právu Vám už bohužel nemohu. Tolik demokracie u nás ještě není.

Stojím za každým slovem, které jsem v televizi řekl. Přiznávám se, že jsem na tuto příležitost dost dlouho čekal, protože jiní, a stejně výraznými černými barvami jako Vy, malují na zeď celé divize čertů. Svědomí mi už nedovolovalo déle mlčet. K některým věcem se tedy ještě vrátím, a nejen proto, že cítím za Vašimi slovy nechuť, kterou se až obávám vyslovit; ale i proto, abych řekl pravdu proti takovému omšelým strašákům a haraburdím, jako je v této zemi slovo sionismus, používané i Vámi — bez ohledu na to, že svět je už o padesát let dál — téměř jako nadávka, bez vysvětlení, co to skutečně je. Před Vámi je používali jen dogmatici typu, který se zdráhám označit, a to vždycky, když chtěli něco jiného zakrýt.

Nejsme přece malé děti, nemusíme si namlouvat, že by svět, ve kterém žijeme, byl příliš krásný. Roky bezdůvodného žalářování ve jménu socialismu Vám nikdo z beder nesejme a mohu Vám říci, že jsem celým srdcem a smyslem pro revizi takového socialismu. Léta, kdy se to stalo, už rozhodně nebudou bez poskvrny, a se socialismu nebude hezcí, když si budeme,

třeba v dobré vůli — je-li to vždycky dobrá vůle — zakrývat věci, jaké jsou.

Ostýchal bych se Vás poučovat, ale vyzrozuměl jsem z Vašeho článku a zejména ze slov, která byla adresována mně, že jde, kromě lekcí v aritmetice mrtvol z druhé světové války, také o lekce z humanity, která se Vám zřejmě zdá v mém případě děravá, zejména pokud jde o Izrael. Ani v tom s Vámi nesouhlasím. Co to je za počty mrtvol, které mně předkládáte s výzvou, buď a nebo? Těch padesát miliónů mrtvých druhé světové války, to přece není jedna jediná nepřehledná masa. Nelze z nich ovšem vymout jen šest miliónů židovských obětí, to máte pravdu, a zapomenout na druhé. Ale kdo to chtěl? Snad já? Nelze přece klást do jedné řady jedním dechem — dejme tomu — mrtvé obyvatelstvo Sovětského svazu a padlé německé nacisty. Na takovou rovnost nepřistupuji, takový humanista nejsem a nebudu, to se na mne nesmíte zlobit, to by byla opravdu spíš parodie humanismu, ale někde jinde. Bojím se, že jde o nějaké nedorozumění, stále si říkám, že jste to možná ani tak nemyslel, nevím.

V mém případě Vám ovšem šlo víceméně o Izrael, jehož zaujatý zastáncem se Vám zdám, a zároveň říkáte, že se v tom vyznáte dnes ještě méně než předtím.

Byl jsem tam, viděl jsem a slyšel jsem. Vám se zdá, že v zemi české a v zemi slovenské je ve vztahu k Izraeli všechno v pořádku? Vám se zdá, že jednostranná podpora socialistických zemí arabským snahám vyhladit jeden stát z povrchu země byla v pořádku v minulém roce, je v pořádku dnes a bude v pořádku i zítra? Od Vás snad někdo žádal nebo žádá, abyste toleroval právo na existenci obyvatel Izraele jen za cenu netolerance k arabským zemím? Vy jste snad slyšel něco takového ode mne v úterý večer v televizi? To jsem nežádal od Vás, ani od nikoho jiného prostě proto, že tak to nebylo a že to tak není.

JAK TO BYLO LONI?

Tak jako Adolf Hitler do nekonečna opakoval, že židé musí být do posledního zničeni, stejně výhrůžně se po léta vyjadřovali všichni vůdcové arabského světa o Izraeli. Je možné, že nyní na Vás zapůsobil jejich pád a pláč. Ale loni v červnu vedení našeho státu říkalo, že kvůli Izraeli si nenechá rozdělit obyvatelstvo na tábor pro a proti. Vzpomeňte si, jak psaly naše noviny loni. Výhradně v duchu farizejské arabské propagandy, jen o tom, jak všechny cesty, vedoucí po Sinajském poloostrovu k hranicím Izraele, jsou už přeplněny vojenskými vozidly a děly, tanky a pásovými transportéry, jak arabské letecké eskadry z jihu, východu i severu jsou připraveny v bojové pohotovosti a jak zničitelské rakety míří na izraelská města a vesnice. Náš tisk téměř jásal — jako bychom žili v Ká-

hiře a ne v Praze nebo Bratislavě — že Izraeli byl uzavřením Tiranské úžiny znemožněn normální život; že už nemůže na východ; a Suezský kanál byl pro Izrael nepřístupný už dříve. Jistě jste nezapomněl na to, jak se psalo pod palcovými titulky český i slovenský, že připojením Jordánska k Egyptu — při slibu Sýrie a Iráku připojit se k sevění, bylo dovršeno neprodyšné obklíčení Izraele, protože Izrael do poslední chvíle počítal s neutralitou Jordánska a neměl na hranici s Jordánskem žádná vojenská postavení, a země v těch místech je jen patnáct kilometrů široká. Nebo jste to nečetl? Četl jste snad nějaké jiné zprávy a jiný tisk? Tehdy přece Násir prohlásil: Izrael je teď tam, kde jsme ho chtěli mít. Buď udeří, a bude vojensky zničen, nebo neudeří, a do čtrnácti dnů se hospodářsky zhroutlí.

Musím se přiznat, že propaganda stomiliónového arabského světa, opakovaná otrocky propagandou téměř miliardového socialistického světa, mi naháněla husí kůži. Představil jsem si své kamarády, kteří odjeli z Československa v roce 1948, kdy byl socialistickému táboru výsledek sionistického snažení — Izrael — dobrý, protože krájel britské impérium a krájel ho dobře. S těmito lidmi jsem byl předtím v Terezíně a v Osvětimi a v Buchenwaldu a na pražských barikádách, mnoho z těch lidí bojovalo v Sovětském svazu a na frontách proti Hitlerovi, a generál Ludvík Svoboda by o nich mohl vydat počet, jak bojovali a kolik jich bylo. Představil jsem si jejich děti. Nemusím Vás snad ujišťovat, že pro komunistu, který posuzuje všechno, co se na tomto zkaženém světě děje, z hlediska toho, jak to prospívá revoluci a z hlediska člověka, kterému se po zkušenostech z druhé světové války doslova hnuší každý zfanatizovaný nacionalismus, protože nakonec vede vždycky k bestialitám ve jménu národa, že tedy pro mne nebylo snadné postavit se po zvážení všech pro a proti na jednu stranu. Ale někdy musí člověk naslouchat jen svému vlastnímu svědomí. Nesmí se dát přehlušit humbukem, který je silný jen proto, že má k použití silné reproduktory, a že je jich mnoho; nesmí se dát oslepit, ani zastrašit, musí potlačit egoismus i zbabělost, která se dá proti přesile tak snadno zdůvodnit.

Když Izrael odpověděl na blokádu arabských zemí osvobozujícím úderem, nechápal jsem ani vteřinu, jak je možné, aby tento úder byl označen jako agrese, stejně jako jsem před léty nechápal, že by bylo možné, aby židovští lékaři v Sovětském svazu zavraždili Maxima Gorkého.

Víme přece oba, že existuje definice agrese, kterou se snalá prosadit Sovětský svaz na mezinárodním fóru už celý desetiletí, a ta říká, že agrese je také blokáda pobřeží a průplavů.

Jsem přesvědčen, že nesmyslu o agresi bude v Sovětském svazu i u nás dříve či později odtroubeno tak, jako bylo kdysi odzvoněno nesmyslu o vraždách, kte-

ré měli osnovat židovští lékaři. Lež má krátké nohy. Proti lži se svědomí vzpírá ze všeho nejdříve. A nejen svědomí básníků.

Ještě jsme přece nemohli zapomenout, jak se opíjelo velení egyptského letectva ve svých rezidencích v neděli večer, pár hodin před vypuknutím války, kdy se zdálo, že Izrael je i bez boje už na kolenou, že zahyne ve vnitřních sporech a v hospodářské katastrofě jako malá země, která nemůže vydržet všeobecnou mobilizaci déle než čtrnáct dní.

Nebo jste tenkrát slyšel jen školené plejády českých obhájců Izraele? Kde? Já tehdy četl stovky a tisíce a statisíce slov proti; měl byste mi tedy dovolit říci alespoň jednu repliku, jedno jediné hledisko druhé strany.

To ráno, kdy začala válka, prohlásil Násir: Dvacet let jsme čekali na tuto chvíli. Arabské armády mají schůzku v Izraeli. Naučíme židy, jak chutná smrt.

Promiňte, ale tohle jsem už jednou slyšel. Nemylím-li se, bylo to z Hitlerova hlavního stanu. Jen muž, který křičel, se jmenoval jinak. Já Vám samozřejmě nedávám lekce, jen mě, prosím Vás, pochopte, proč je to tak bolavé. A ten den loni, ještě v pondělí, arabské rádio, tak servilně citované veškerým socialistickým tiskem, s mnohahodinovým zpožděním za skutečnými událostmi, hlásilo i v Praze a v Bratislavě, že Haifa hoří, že z Kalkilie nedaleko Tel Avivu srovnává nemilosrdná arabská kanonáda domy a lidi se zemí, že izraelská krev napájí zemí, vykoupenou (ne ukradenou! vykoupenou, tak jako kdysi vykouply USA od Mexika Kalifornii!) arabským šejkům, a jordánský král Husejn, vychovaný v nejlepších vojenských učilištích Anglie a vyzbrojený nejmodernější americkou technikou, pobízeli své vojáky: zabíjejte židy kdekoli je potkáte, na cestách, na polích, v domech, nelitujte ženy, děti ani starce, bodejte je, a když budete beze zbraní, kousejte, škrťte a škrábejte!

Tehdy jsem neslyšel veřejně ani jediného, jak Vy říkáte, akribovaného experta na izraelské téma! Naopak!

Umirající zemi už zbývalo podle našich informací jen zdechnout, aby její obyvatelstvo mohla bota některého statečného arabského generála odkopnout do moře.

To všechno přece není ještě ani celý rok za námi, necelý rok uplynul teprve od podivné pražské vraždy pana Jordana, funkcionáře židovské organizace, a v usích mi ještě zni jednostranná propaganda proti Izraeli, prosáklá — at si to inspirátoři přáli nebo ne — antisemitismem, kdy se mnozí z těch pár set nebo pár tisíc Židů, kteří tu ještě zbyli, doslova báli na ulici jako za fašismu nebo v době pogromů. Někomu se to líbilo. Někdě z těch, co to způsobili, se v tom cítil jako doma. Mnoha lidem to dalo za pravdu, že Židé jsou přece jenom verbež, jak se to tvrdilo za Hitlera, a koneckonců i při procesech v roce 1951, a nejen při nich.

Mně se v tom dobře nežilo. Jsem přesvědčen, že ani Vám ne. Ale ani Vy jste to nemohl cítit zevnitř, a zvenčí už to není tak strašné. Ale bylo to strašné. To cítili jen ti, co mají v nehlubším vědomí zapsány krvi všechny hrůzy, které předcházely. Kdo se ozval tehdy?

Dopadlo to jinak. Kdo zasil vítr, sklídl bouři. Možná, že se Vám moje radost z toho, že nedošlo k porvaždění izraelských dělníků a rolníků, zdá málo třídění. Možná, že humanismus toho druhu je děravý. Ale byla to skutečná radost. Myslím si dokonce, že i přesto, že a přitom došlo k velké ztrátě prestiže sovětských zbraní, protože jich bylo treštuhodně použito, je to koneckonců lepší, než kdyby došlo za pomoci těchto zbraní k vyhlazení obyvatelstva celé jedné země, protože na ztrátu prestiže se časem zapomene, dá se napravit, ale na to druhé by se nezapomnělo nikdy; jsem přesvědčen, že by to ochromilo vývoj socialismu na sto let. Socialismus má také svou duši, svou pověst, svou paměť, své neurozy, své výčitky svědomí.

Mluvil jsem o tom s českými vojáky, kteří měli v té době, jestli snad neprozrazují vojenské tajemství, pohotovost určitého stupně. Polovina vojáků tu přijala jako žert, byli připraveni ideově na to, že v zájmu spravedlnosti půjdou pohřbit malý státeczek, druhá polovina si podle pokynů zabalila výstroj, nakoupila zásoby cigaret a strávila tři týdny v pohotovosti u raket. Pferušili jsme diplomatické styky s Izraelem skoro jako na povel, div jsme nešli do války. Není to hanba? Proč jsme je nepřerušili s jinými, s Řeckem, s USA, s vysloveně fašistickými režimy v Jižní Americe? Myslete si, že tedy šlo jen o Izrael? Nešlo ještě o něco jiného? Je víc než pravděpodobné, že Izrael, jako každá malá země, je něčí nástroj; ale kromě toho, že je něčí nástroj, je také sama sebou. A ukazuje se, že je-li malá země nástrojem, není si celkem ani jista věrností a spolehlivostí toho, kdo ji jako nástroj používá. USA, Anglie ani Francie moc spolehliví spojenci nejsou, ani pro Izrael. Ale jak se má člověk dívat na politiku, která by dokázala, kdyby se nezastavila minutu před osudným rozhodnutím, pominout takovou maličkost, jako je obyvatelstvo celé jedné země? Copak lze třídí pohled, socialistický humanismus, uplatnit jaksi jen globálně a nezdržovat se takovými detaily, jako jsou dělníci a rolníci a ženy a děti jedné země, která kromě toho, že je sama sebou, je nástrojem? Jestli je něco k smíchu a jestli je něco parodie, pak je to osud naší a sovětské výzbroje, která se nyní prodává za tvrdou valutu zpět přes moře do Rumunska spolu s našimi krásnými nákladními auty, protože k nim Izrael nemá náhradní díly. Jestli něco není k smíchu, tak je to tedy opravdu zcela zjevná trhlina v humanitě. Ale kde ta trhlina je?

Někdě se zastává podle Vás jen jedné strany. Není to pravda, opak je pravdou. Celý tisk se naopak zastával vždycky jen druhé strany. Už tehdy jsem se

vzbuřil proti absurditám, které se předkládaly k schválení naší slepé poslušnosti. Jako komunista jsem dal spolu se svými přáteli průchod tomuto přesvědčení v dopise vedení naší strany. Víte jako já, že odsouzení tohoto dopisu v zahajovací řeči Jiřího Hendrycha na stranické skupině v pondělí loni v červnu bylo skutečným zahájením IV. sjezdu spisovatelů, i když to v žádné, ani dnes vydané brožůře, není. Tam mi řekl Jiří Hendrych, druhý člověk ve státě v té době, že možná mám osobně pravdu a že to chápe, ale že v boji o strategické postavení na Blízkém východě, v zápase o to, komu budou patřit největší světové zásoby nafty, nemůžeme jít o morálku. Nejde o morálku, jde mo moc, řekl doslova.

Soudruhu Novomeský, kdo by o sobě řekl, že žil celý život jako svatý, by nejspíš lhal. Ale komunismus jako světový projekt míru a spravedlivé lidské společnosti, která by rozbila kapitalismus Hitlera i Rockefellera, je pro mne beze zbytku propojen s mravností. Jsem hluboce přesvědčen, že tam, kde ustupuje otázka mravnosti do pozadí, kde se stává druhořadou, ustupují zároveň také všechny ostatní principy, jeden po druhém, a to, co chtělo být světlem a avantgardou, se stává zbytečně bahnem a zpátečnictvím. Kam to vede, víte Vy stejně jako já. Žaláře, nezákonnost, nejhorší zvláště hodná proslulosti gestapa. A všechno s krásnou písničkou o světlém zítřku a o posvěcení všeho, co je účelné. Cožpak už neplatí o zahraniční politice to, co řekl Karel Marx, že je třeba z ní strhnout roušku všech tajemství a podříditi ji morálce a normám, které platí i ve styku mezi dvěma soukromými osobami? Cožpak je možné opravdu celá desetiletí diskriminovat jednu dělnickou třídu, jedno rolnictvo jen ve jménu čehosi, co se pak ve výsledku beztak prokáže jako liché?

Vážím si Vašich slov o tom, že Vás nenechaly loni v červnu lhostejným slzy úzkosti a strach lidí, kteří měli v Izraeli své příbuzné. Ale nesmíte se na mne zlobit, když řeknu, že nejméně tolik jako Vaši účasti si vážím vojáků malé izraelské země, která byla a je čtyřicetkrát slabší v lidech, stokrát menší rozlohou území, mnohem slabší ve výzbroji. Ta více než Vaše účast zahнала moji úzkost a můj strach. To není oslava války všeobecně, to je přece něco jiného.

Vy jste si tenkrát svou účast nechal pro sebe, ale svou neúčast zveřejňujete s veškerou vahou svého jména. Máte na to právo. Ale v pořádku to není, ani v této době, protože jednostrannost pokračuje.

Ano, řekl jsem v televizi, že taková země nesměla čekat až do dvanácti, že povinností její vlády a armády, jestli je to skutečná vláda a skutečná armáda, bylo zabránit už za pět minut dvanácti zničení její země a lidu. Chtěl bych Vás ujistit, že bych napsal totéž o každé arabské zemi a vůbec o každé zemi, také o Slovensku, kdyby byla v takové situaci — tak ohrožena — jako Izrael. Nemůžeme jen změnit skutečnost,

že vyvražděn měl být Izrael. Cítím k Izraeli totéž, co k vietnamskému lidu, kde jsem byl a kde jsem viděl na vlastní oči jeho vyvražďování. Kde je tedy v mém humanismu díra?

Nemohu souhlasit s tím, že když dva dělají totéž, není to totéž. Od socialistické velmoci, nebo jen moci, žádám něco lepšího než od četníků světa.

Řekl jsem, že nevěřím, že arabský rolník chce vymazat Izrael z mapy světa, že arabského rolníka jeho králové a generálové ženou na jatka a že on tam také jako na jatkách padne. Řekl jsem doslova, že tito králové a generálové vezmou další statisíce, navléknou je do uniforem a ženou je na další jatka.

KDE JE TEDY MŮJ HUMANISMUS DĚRAVÝ?

Řekl jsem v televizi, že v dodávkách dalších zbraní východisko není. V arabských zemích je už dnes sice znova za další miliardy dolarů nebo rublů nebo valutových korun nové výzbroje, ale situace už není stejná — z dnešních izraelských postavení je přece blíž do Káhiry a Ammánu a Damašku než do Tel Avivu.

Promiňte, soudruhu Novomeský, ale není mezera někde jinde? Není v naší zahraniční politice? Neuvítal někdo se škodolibou radostí, před loňskou červnovou válkou a po ní, co se děje? Nesedí snad na některých místech u nás z gruntu přesvědčení antisemité, kteří se jen špatně maskují za komunisty? Jde to i dnes hodně nízko a zároveň hodně vysoko, ani byste tomu nevěřil.

Ano, řekl jsem, že izraelští vojáci mají v povědomí katastrofu šesti miliónů zabitých evropských židů, ale to není oslava války, ani přehlížení ostatních obětí. Je to jen pokus o vysvětlení, těm mrtvým je to jedno, jenom živé to trápí.

Válka je strašná, každá válka, v tom s Vámi nebudete asi souhlasit jen sadista. I izraelsko-arabská válka byla strašná a ne Vy, ale já sám před několika týdny na návštěvě v Izraeli jsem v městečku Nahariji potkával večer slepé devatenáctileté vojáky a lidi bez nohou a bez rukou, ožehlé ohněm a zraněné pumami. Snad je zbytečné říkat, že všude vyrobenými. Stejně strašně vypadají zranění arabsí vojáci. Ale buďte tak laskav a postavte před soud svého celistvého humanismu ty, kteří ji vyprovokovali!

Víte snad, že izraelské zajaté letce zabijeli v Sýrii a v Egyptě sekýrami, že to byli otcové dětí?

Víte snad, nebo nevíte, soudruhu Novomeský, že izraelská armáda osvobodila ze zajetí izraelské rolníky z pohraničních oblastí, kteří už byli zralí jen pro ústav choromyslných, protože se nesměli deset let umýt, jedli jako zvířata, a že v této Sýrii se zajatí letci přivazují ke kůlu, pomažou marmeládou a ponechají na slunci v padesáti stupních Celsia mouchám a včelám?

Víte, že izraelská armáda si musila brát do pole kováče, aby přestípalí zajatým arabským vojákům řetězy, kterými byli přikováni jeden k druhému a ke svým dělům?

Těžko byste našel v Izraeli blázna, který by byl tuhle válku chtěl. Není přece náhoda, že všichni temperamentní izraelští generálové byli hezkou řadu let u ledu a že si je povolali nazpět právě v hodině dvanácté, kdy bylo zapotřebí jasné myslících vojenských mozků. Mimochodem, jsou to snad oni, kteří volají po další válce, nebo někdo jiný?

Ale když se mne ve své nevinnosti zeptáte, jestli bych raději nechal zahnat do moře dva a půl miliónu bezbranných Izraelců, aby tak číslo bez boje zabitých židů dosáhlo osmi a půl miliónu v jedné generaci, tak to se na mne nehévejte, ale to by mi byla milejší tahle strašná válka.

Zdá se Vám proto také můj humanismus děravý?

Stejně bych volil mezi možnostmi žít v nacistických otrokárnách jen tak na dožití nebo v možnosti toho, co udělala nakonec velká aliance —, totiž jít do války proti fašismu v Německu, Itálii a Japonsku i za cenu rizika, i za cenu smrti.

Zdá se Vám děravý humanismus, který pohrdá zbabělostí a volí obranu?

Někdy se mi při čtení Vašeho článku v Rudém právu zdálo, že Vám nerozumím, že se mýlíte, nebo že jste to snad chtěl říci jinak nebo na jinou adresu. Je až neuvěřitelné, co se tam píše, odpusťte mi, snad právě proto, snad proti Vaší vůli. Ale já Vám řeknu ještě víc. Stejně ofešné, jako ti izraelské ranění, kteří už nikdy nebudou žádnou válku oslavovat, pro mne bylo slyšet očitě svědky, kteří vyprávěli o arabských mrtvých na Sinajském poloostrově v poušti. Zemřeli jen proto, že jejich vrchní velitel rozkázal zastavit přívod vody do potrubí, protože nechtěl, aby se rozprašené a zdecimované armády Arabů vracely domů a vyprávěly o své porážce. Také v Suezkém kanálu, když skákali do vody a plavali na svou stranu, na ně střelili Egypťané z týlu. Někdy to byl možná omyl, ale většinou to byl úmysl střilet do vlastních, protože byli svědky krachu aspirací jedné garnitury vládců.

To je tragédie, souдруhu Novomeský, ale někdo ji zavínil.

Také tábory arabských uprchlíků jsou strašná věc a jejich hrůzu nezmenší ani to, že nevnikaly jenom vyháněním arabských obyvatel z vesnic, ale také tak, že arabští vojevůdci strašili obyvatelstvo izraelskou armádou a říkali jim: pojďte, je to jenom na chvíli, zase se vrátíte a vezmete si za odměnu izraelský majetek, až je zaženeme do moře. Ale nebyl to jediný důvod, to každý ví, a izraelský stát bude povinen tuto otázku vyřešit spolu s arabskými zeměmi, až se věc dostane tak daleko a zasednou spolu za jeden stůl. Jsem přesvědčen, že se to stane. Vývoj Izraele za posledních dvacet let, nepatrný příliv nového obyva-

telstva z eropských zemí a ze západu, a téměř vylučný příliv židů z arabských zemí, téměř pětinašobná porodnost jedné izraelské maminky z Maroka nebo Tunisu nebo Jemenu ve srovnání s izraelskou maminkou z Evropy nebo ze západu nebo od nás, vsazuje zemi čím dále tím výrazněji na koleje vývoje k tomu, aby se stala doslova a do písmene sestěnicí ostatních semitských národů Blízkého východu. K tomu dojde, nebo už nedojde k ničemu. Izrael příštích padesáti let bude buď samostatnou nebo federativní zemí, která bude užitečná celé oblasti. Na bodácích se sedět nedá, ale v dnešní situaci je dobré je mít pro jistotu dobře nabroušené. To je ovšem můj názor, ale přijměte ho jako můj. Nikdy bych nemohl říci, jako ten Váš nejménovaný přítel, že Arabové jsou méně hodnotný národ. To může říci jen fašista. Bohužel, z doby Slovenského státu a z doby protektorátu Böhmen und Mähren jich žije mezi námi ještě dost a ujišťuji Vás, že za dopisy, které mi po televizním vystoupení v úterý večer poslal, by se nestyděl ani Hitler. Ale já s těmito lidmi nemám a nechci mít nic společného.

Některé z těchto lidí, do smrti poznamenaných fašismem, si později vysloužili své ostruhy i v socialismu; a antisemitismus a sionismus, to byl a ještě pořád je jejich oblíbený čarodějný nápoj. Uměli jej dobře vařit a servírovat, už z dob svých učednických let u Hitlera. Vyznamenal se, nelze na ně zapomenout, a těm jistě Vaše řádky poslouží, třebaže jste to asi sotva chtěl. Ona je u nás taková situace, aby člověk stokrát vážil, než něco řekne, aby to nezpůsobilo pravý opak toho, co původně třeba chtěl.

Je mi opravdu líto, že jste se neozval deset měsíců, když se chrlily dnem i nocí lži o Izraeli, ale že jste se ozval až jedenáctý měsíc, a to proti mně, který nikdy neřekl, co mi přisuzujete. Mám si tedy myslet, že je vše marné a zbytečné, a mlčet? Ostatně, k jistému omezení už jsem odsouzen, nemohu Vám odpovědět v listu, kde jsem byl napaden, v Rudém právu.

A tak se vracím k začátku Vašich slov. Nezlobte se, ale kdo kdy v této zemi věčně vysvětlil, co je to sionismus, kdo se v této zemi za posledních dvacet let dovalal slov V.I. Lenina, že antisemitismus je buržoazní carská veteš? Dovolil jsem si v televizi říci, že sionismus už dávno není strašák pro zlé socialistické dětičky, ale učení katastrofy, že vznikl v minulém století jako odpych od pogromy. Sionista je člověk, který se vším vudy opouští zemi, kde se narodil, a odchází do Izraele, aby tam našel novou vlast bez pogromů. V době nacionálního probouzení miliónů a miliónů tedy žádný zločin. Všichni ostatní jsou nanejvýš přátelé Izraele, ale nejsou už sionisté, tak jako Charlie Chaplin nebyl ještě komunista proto, že se sáňkivě zastával Sovětského svazu v roce 1942, kdy Sovětský svaz bojoval proti fašismu. Nikdy nikdo netvrdil, že to byla skvělá myšlenka, přesadit po devatenácti stoletích a sedmdesáti generacích statisíce lidí na území,

mezitím obývaná naprosto jiným obyvatelstvem. Bylo to východisko z nouze a jako nouzové východisko nese své šrámy a stopy ještě dnes. Ale i kdybychom připustili, že sionismus je zločin jenom proto, že lidé, kteří byli doma zabíjeni, hledali někde nový a bezpečnější domov, jak bychom mohli připustit, i jako kdovíjak děraví humanisté, trestání druhé a třetí a čtvrté generace? To nezmění žádná zášť, logická nebo nelogická.

Ujišťuji Vás, že arabské a židovské dítě je pro mne dítě tohoto světa a bylo by dobře snažit se mu připravit lepší zeměkouli, než jaká je a ne setrvávat ve starých předsudcích, které nevedou nikam, nebo ke katastrofě. Lidstvo je jedno jediné, ale činy lidí už ne.

Ozval jsem se hned, nejen v případě Izraele, ale také tehdy, když Američané začali vyvražďovat Vietnamce a když začali Syřané vyvražďovat Kurdy a noví páni Indonésie své komunisty, pokaždé se stejným zaujetím. Nedá se žít ve světě, kde je tolik vraždění, a nedá se k tomu mlčet.

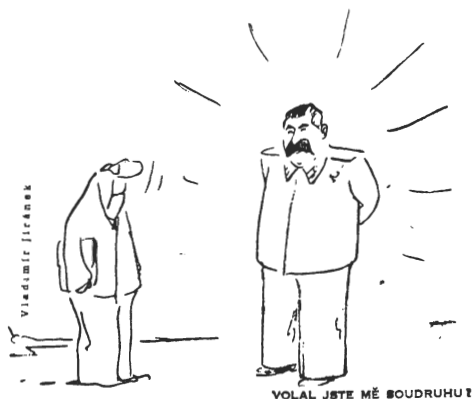
Soudruhu Novomeský, končím, mám strach, že vic než ve slovech je toho ještě ve vzduchu. Někde jsou ještě díry, někde je ještě mnoho čertů na zdi. Je to všechno smrtelně vážné a není to příliš pěkné. A tak mě napadá takový smutný žert nakonec, a doufám, že se neurazíte. Kdybych byl králem, dal bych předčítat Vaše básně na náměstí. Ale radit, na jaké straně stát, bych si od Vás nedal.

Váš

ARNOŠT LUSTIG

V Praze, dne 13. května 1968

LL č. 13, 26. května 1968

VOLAL JSTE MĚ SOUDRUHU?

Čestmír Císař

Úloha tisku v naší společnosti

Stenografický záznam části vystoupení na poradě novinářů-komunistů 23. května 1968 v Praze.

Úloha masových sdělovacích prostředků v naší společnosti stále roste. Přesto by nebylo správné ji přeceňovat. Reálné problémy společnosti, její rozpory a konflikty a také reálná politická moc jsou silnější než vliv tisku. Byly u nás doby, kdy tisk sloužil staré politice a všemožně jí podpíral a prosazoval, ale přece neodstranil rozpornosti hybných společenských sil a nezabránil pádu jím podporované politiky. Tam, kde se pokoušel proti této politice jít, byl reálnou mocí umlčen a trestán. Teprve vyřešení společenského konfliktu a porážka staré politiky a jejich nositelů vytvořily nové podmínky pro práci tisku, daly mu svobodu a s ní spoluodpovědnost za společenský vývoj, umožnily tisku naplňovat jeho mnohostrannou společenskou úlohu, jaká mu přísluší v socialistické společnosti. I nyní by však bylo iluzorní myslet si, že názory mohou převážít nad reálnou politikou, že ideje mohou potlačit materiálně, že stanoviska mají větší sílu než skutečné lidské zájmy.

Nebylo by však správné ani podceňovat úlohu tisku, který jednak obráží veřejné mínění a naopak je pomáhá spoluvytvářet, který představuje nepostradatelné spojovací kanály mezi vůdčími společenskými orgány a institucemi a miliónovou masou čtenářů všech tříd a vrstev. Kdyby se toto spojení narušilo nebo fungovalo jen jedním směrem, nasadí se společenskému pohybu vážná brzda. Politika proto musí tisku plně a obratně využívat, počítat s jeho společenskou funkcí, bojovat o jeho spolupodíl na realizaci politických cílů.

Naše strana nemůže úspěšně rozvíjet svou politickou činnost bez tisku, bez komunistických novinářů, publicistů, autorů. Vzpomeňme, jak se při rozkolu sociální demokracie v roce 1920 bojovalo o Lidový dům, o tiskárnu a redakci. Historie Rudého práva a jiných komunistických novin je nerozlučnou součástí dějin strany a proletářského revolučního hnutí. Ani dnes, zejména ne v nových poměrech, vytvořených současným politickým procesem, nemůže strana zanedbávat svůj tisk, naopak musí mu věnovat maximální pozornost a vytvářet příznivé podmínky pro jeho rozvoj.

Potřebujeme bojovné, moderní komunistické noviny s vysokou kvalitou zpravodajství a publicistiky, které by pružně a jasně reagovaly na situaci a utvářely veřejné mínění v duchu akčního programu a celé politiky strany. Potřebujeme ovšem také, aby i novináři v ostatním tisku byli přesvědčenými bojovníky za věc